

NIEKOĽKO ÚVAH O FIGE BOROVEJ (s osobitným zreteľom na vzájomný vzťah frazeologických foriem *figu borovú* vs. *figa borová*)

Viera Kováčová

Filozofická fakulta Katolíckej univerzity v Ružomberku
Ružomberok

KOVÁČOVÁ, Viera: Some Reflections on the Slovak Phraseme “figu borovú” (with Special Regard to the Mutual Relation of Phraseological Forms “figu borovú” vs. “figa borová”). Slovak Language, 2021, Vol. 86, No 1, pp. 21 – 35.

Abstract: This paper focuses on the Slovak phraseme “figu borovú” (expressing the meaning a) absolutely not b) nothing at all), which is presented in Slovak lexicographic literature as a phraseme with the highest degree of morphological restriction (restricted to the form in the accusative of singular). However, the material in the Slovak National Corpus (sub-corpus of Slovak texts available on the web), in addition to the accusative form, also offers examples of the nominative type “figa borová”. The paper maps the occurrence of these forms and analyses them from the functional semantic and morphosyntactic aspects. A natural part of the topic is also the socio-cultural dimension of the lexical unit “figa borová”, which is also related to its gestural anchoring (the gesture: a thumb inserted between the index finger and middle finger). The core of the study is therefore preceded by an introduction to the gestural paralinguistic background and a look at lexicographic works of synchronic and diachronic character capturing the semantic structure of the noun *figa*. Special attention is paid to the relationship of phraseological units *mať, dostať, dať* (to have, to get, to give) *figu borovú* – *mať, dostať, dať* (to have, to get, to give) *šušku borovú*, from the attributive aspect, that is, in the line of model – analogy with relation to the adjective *borový*, which is their component part.

Key words: *figa borová, figu borovú*, absolutely not, nothing at all, validity as parts of a sentence: subject – object, particle, gesture

1. ÚVOD

Impulz na úvahy o *fige borovej* nám priniesol súčasný politický diskurz a jeho následný priemet v mediálnom diskurze. Odlišnosť názorov predstaviteľov súčasnej politickej scény pertraktovaná v mediálnom priestore totiž koncom minulého roka vniesla do žurnalistických textov vrátane ich titulkov práve *figu borovú*, a to ako citát i parafrázu verbálneho (i gestického) vyjadrenia I. Matoviča, ktorým premiér reagoval na svojich názorových oponentov pri otázkach súvisiacich s koronavírusovou krízou a jej riešením. Príkladovo spomeňme aspoň niekoľko titulkov (excerpty čerpáme z internetovej verzie denníkov): *Figa borová v podaní Igora Matoviča* (23. november 2020; www.sme.sk); *Matovič nazval Sulíka malým deckom: Máme FIGU borovú! Jeho plán je cestou do pekla* – medzitulok *Figa borová, nie plán!* (23. november 2020; www.dnes24.sk); *Figu borovú máme, je to cesta do pekla, kritizuje Matovič pandemický plán Sulíka* (23. november 2020; www.webnoviny.sk); *Matovi-*

čov plán pre školy. *Pre nepravínikov figa borová* (4. december 2020; www.pravda.sk); *Premiér Matovič ukázal figu borovú svojim kritikom, ktorým sa nepáči prednostné otváranie školy jeho dcér* (4. december 2020; www.netky.sk).

Hoci tento úvod môže vzbudzovať dojem, že príspevok budujeme na analýze idiolektu konkrétneho jednotlivca, nie je to tak. Medializácia výrokov predsedu vlády s príznakovým výskytom „figy borovej“ nás len inšpirovala a nasmerovala k otázke vzájomného vzťahu frazeologických foriem *figu borovú* vs. *figa borová*, s ktorými sa stretávame hlavne v nenocionálnych komunikátoch, v ktorých komunikanti svoj hodnotiaci názorový postoj zvýrazňujú prostriedkami emocionálno-expresívneho typu. Materiálové východisko pre túto štúdiu poskytol Slovenský národný korpus (ďalej aj SNK), konkrétne jedna z jeho súčastí – webový korpus SNK (verzia 4.0). To, že spomedzi dostupných korpusov sme siahli práve po tomto materiálovom zdroji, bola s ohľadom na skúmané výrazivo odôvodnená voľba. V spektre textov tohto korpusu (príspevky z rozličných webových portálov, blogy, komentáre, diskusie...) sa totiž dal očakávať zvýšený výskyt viac či menej expresívnych prostriedkov vyjadrujúcich záporné hodnotenie, t. j. i výskyt nami sledovaných výrazov, čo excerpcia materiálu napokon aj potvrdila. Druhým smerodajným zdrojom našich úvah sa stali slovníkové a ďalšie lingvistické diela, ktoré sa k problematike z istých aspektov vyslovujú.

Náš bádateľský záujem v tejto štúdii teda primárne smeruje k analýze foriem *figu borovú* – *figa borová*. No prirodzenou, priam východiskovou súčasťou tejto témy je nesporne i spoločensko-kultúrny rozmer lexikálnej jednotky *figa borová* a ten v našom kultúrnom prostredí východiskovo súvisí s gestickým ukotvením (gesto *figy borovej*). Realizácia primárneho bádateľského zámeru tak v tomto texte nie je vstupom in medias res, jadrú štúdie expozične predchádza práve pristavenie sa pri gestickom parajazykovom zázemí a pohľade do lexikografických prác synchronného i diachrónneho charakteru zachytávajúcích sémantickú štruktúru substantíva *figa* a intrafrazematické uplatnenie tejto jednotky.

2. FIGA (BOROVÁ) V LEXIKOGRAFICKÝCH PRÁČACH A MATERIÁLOVÝCH ZBIERKACH

Slovníky slovenského jazyka spracúvajúce súčasnú lexiku predstavujú lexému *figa* zväčša ako monosémickú jednotku s významom „sladký dužinatý plod figovníka“ [porov. heslo *figa* v Krátkom slovníku slovenského jazyka (KSSJ, 2003), Slovníku slovenského jazyka (SSJ, 1959), Slovníku cudzích slov (SCS, 2005)]. V Slovníku súčasného slovenského jazyka (SSSJ, 2006) sa významová štruktúra rozširuje o druhotný význam „figovník, strom rodiaci figy“ s kvalifikátorom hovorovosti. Slovník slovenských nárečí, zachytávajúci nárečovú lexiku z aspektu jej územno-sémantickej diferencovanosti, okrem významu „druh južného ovocia, plod figovní-

ka“ s celoslovenským územným rozšírením zaznamenáva pri tejto lexikálnej jednotke aj teritoriálne obmedzený význam „pripravený spodok roztopaného masla v kastrole“, v ktorom je lexéma *figa* na slovenskom jazykovom území známa len v germerských nárečiach (SSN, 1994, s. 447).

Keďže spomenuté slovníky v istom rozsahu reflektujú aj frazeologickú lexiku, v príslušnej heslovej stati prinášajú príklady uplatnenia slova *figa* ako súčasti komponentovej stavby istého súboru frazeologických jednotiek. Zachytávajú sa predovšetkým prípady *ukázať niekomu figu, dostať, mať, dať niekomu figu (borovú, drevenú), figu (borovú, drevenú)*¹, teda prípady, v ktorých sa aktualizuje otázka motivácie týchto frazém práve vo vzťahu k sémantike slova *figa*. Ako porovnávací príklad môžeme uviesť frazému biblického pôvodu *zbierať z trnia hrozná alebo z bodľačia figy* s významom „robiť zbytočnú robotu“ (porov. Skladaná, 1993, s. 62), pri ktorej – v reláciách slovo *figa* // komponent frazémy *zbierať z bodľačia figy* – je evidentná spojitosť práve s významom „plod figovníka“. V prípade vyššie spomenutých frazém (ktoré patria k výrazom odmietania, záporu, negatívneho vymedzenia kvantity, popierania jestvovania vecí, javov, dejov) je však, ako je známe, kľúčom k ich interpretácii iný sémantický rozmer, špecificky napojený na gesticke východisko, t. j. *figa* ako označenie pre gesto „palec vložený medzi ukazovák a prostredník“².

K tejto významovej stránke, ktorú slovníky súčasného slovenského jazyka nezachytávajú, sa vyjadrujú predovšetkým etymologické slovníky. Podľa V. Machka (1957, s. 109, s. 58; heslá *fík, cib*) už v latinčine súčasť významovej štruktúry lexémy *figus* [ľud. lat. *fica*; lexéma prevzatá do slovenčiny (*figa*) a češtiny (*fík*) nemeckým prostredníctvom (*víge*) z románskych jazykov⁴ (bližšie Králik, 2015, s. 162)] tvorila i sémantická interpretácia vyššie opísaného potupného či posmešného gesta a túto jej významovú stránku prevzala aj stará čeština a slovenčina. Ľ. Králik (2015, s. 162) vo väzbe na gesticke východisko (ktoré charakterizuje prívlastkom obscénne) s jeho verbálnym priemetom v spojení *ukázať niekomu figu*⁵ odvodzuje význam odmieta-

¹ Slovník súčasného slovenského jazyka v rámci spracovania hesla *figa* v heslovej stati registruje aj ďalšie frazémy: *stáť za figu, robiť si z niečoho/nieкого figu (borovú/drevenú/makovú), byť na figu, na figu*.

² Spomedzi slovenských frazeológov osobitnú pozornosť viacdimenzionálnej problematike uplatnenia slov vo frazeológii venuje J. Mlacek vo svojich štúdiách *Lexika vo frazeológii* (1990), *Ako sa slovo uplatňuje vo frazeológii* (2007a).

³ U nás známe najmä ako gesto *figy borovej*, porov. príklady z webového korpusu SNK: *Spontánne otrčime smerom k televízoru päste zovreté do tvaru figy borovej a ideme si do izby prichystať výstroj na zajtrajší deň.; Ukázať figu borovú v niektorých krajinách nemusí byť také vtipné, ako sa na prvý pohľad zdá.*

⁴ Bližšie o substantívnom komponente *fica* v talianskom výraze *fare le fiche* pozri v príspevku R. Sehnala *Talianizmy v slovenčine a vo svetových jazykoch* (2020): „V taliančine výraz pochádza zo slovenského spojenia *fare le fiche*, v ktorom substantívny komponent *fiche* (_{sing.} *fica*) označujúci ženský pohlavný orgán, je nositeľom vysokého stupňa vulgárnosti, umocneného obscénnym gestom pohlavného aktu...“ (Sehnal, 2020, s. 366).

⁵ Vzťah medzi nefrazeologickým a frazeologickým výrazom *ukázať niekomu figu (borovú)* možno v duchu koncepcie J. Dolníka (2007, s. 61) označiť ako ambisémický (porov. *Iba niekedy si po tme ukážu*

nia či záporu. Z tohto významu sa ďalším vývojom kryštalizuje význam *nič*, ktorý príslušné etymologické slovníky slovenského a českého jazyka dokumentujú napr. na príkladoch *vedieť figu*, *dať niekomu figu* – *dáti fik*, *nedostal ani fiček* či *dělám si z toho fik*. O tom, že „figová“ otázka vzbudzuje záujem aj u bežných používateľov slovenského jazyka,⁶ svedčí i jazyková poradňa, zabezpečovaná Jazykovedným ústavom Ľ. Štúra SAV v rámci webového portálu *sme.sk*, reagujúca na položenú otázku: „Aký má pôvod slovo *figa* vo význame *mat' figu*“? Odpovedajúci jazykovedec záber odpovede rozširuje i smerom k adjektívnemu komponentu *borový* (*drevený*):⁷ „V slovenčine sa frazeologické spojenie *mat' (dostať, dať) figu* rozšírilo o prídavné meno *borový* alebo *drevený* – *mat' (dostať, dať) figu borový (drevený)*, v rovnakom význame sa používa aj spojenie *mat' (dostať, dať) šišku borový*. No o tom, ktoré spojenie bolo prvotné a ktoré sa podľa neho analogicky utvorilo, sa dnes nevieme presne vyjadriť“ (<https://jazykovapradna.sme.sk/q/617/>).

Aj keď pre otázku vzájomného vzťahu jednotiek (*mat', dostať, dať) figu borový* – (*mat', dostať, dať) šišku borový* v línii *model* – analógia v historicko-časovom kontexte nemáme dostatočnú materiálovú oporu, uvedené konštatovanie vzťahujúce sa na rozširovanie štruktúry o atribút *borový* na nás zapôsobilo motivačne. Nasmerovalo nás totiž nazrieť na vzťahovosť jednotiek nie z aspektu historického prvenstva, ale atributívnou optikou, t. j. zamyslieť sa nad líniou *model* – analogické vyrovnanie vo vzťahu k atributívnemu komponentu *borový*, ktorý je ich intrafrazematickou súčasťou.

A hoci aj v tomto prípade platí nepochybná limitácia z perspektívy používateľskej praxe v historickom kontexte, isté indície môžu ponúknuť staršie materiálové zbierky obsahujúce cenný materiál na poznávanie staršieho frazeologického fondu slovenského jazyka. Medzi ne patrí Neo-forum Latino-Slavonicum D. Sinapia-Horčíčka st. (1678)⁸ a predovšetkým Slovenské príslovia, porekadlá a úslovia A. P. Zá-

figu alebo vyplazia jazyk.; Potajme som jej ukázal figu borový. vs. Všetkým týmto požadovateľom ukázal pápež figu.; Predseda SNS týmto výrokom ukázal figu borový poctivým daňovým poplatníkom žijúcim v tomto štáte).

⁶ Porov. konštatovanie R. Sehnala (2020, s. 367): „V slovenskom kultúrno-jazykovom povedomí sa zložka *figa* zvykne nesprávne spájať s figovníkom (tal. fico alebo figo), čo je nesprávna interpretácia jazykového výrazu, stierajúca percepciu jeho vulgárnej zložky.“

⁷ Hoci v príspevku sa osobitne nepristavujeme pri lexikálnej variantnosti postponovaného atribútu (*figu borový, drevený, príp. makový, kukuričný*), spomeňme aspoň to, že podľa nami excerpovaných materiálov z webového korpusu je najfrekventovanejším variantom variant s postponovaným atribútom *borový*. Frekventovanosť podoby s adjektívnym tvarom *borový* potvrdzuje aj korpusový výskum A. Karčovej (2013, s. 5), ktorá v príspevku mapujúcom frekvenčný výskyt postponovaných zhodných atribútov v korpusovom materiáli (prim-5.0-snk-all) predstavuje *figu borový* v tabuľkovom prehľade 25 najfrekventovanejších syntagiem s postponovaným holým zhodným atribútom v ak. sg. Prípady typu *figu drevený, makový, kukuričný* sa do prehľadu najfrekventovanejších postponovaných zhodných prívlastkov nedostali.

⁸ V príspevku pracujeme s digitalizovanou verziou diela, ktoré vyšlo vo vydavateľstve Tatran v roku 1988. Dielo bolo digitalizované v roku 2009 ako súčasť projektu Zlatý fond denníka *Sme* (https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1106/Sinapius-Horcickast_Neo-forum-Latino-Slavonicum-Novy-trh-latinsko-slovensky).

tureckého z konca 19. stor.⁹ Pre otázku vzťahu model – analógia foriem *figu borovú* – *šušku borovú* sa v týchto zbierkach ako signifikantné ukazuje to, že s adjektívom *borový* sa stretávame len v prípadoch s komponentom *šuška* (dostať, nestáť za). U Horčíčku ide o anteponovaný atribút v rámci jednotky *Nestojí za borovú šušku* (i v jej pozičnom variante *Za borovú šušku nestojí*), u Zátureckého už nachádzame postponovaný atribút v prípade *Dostaneš šušku borovú*. O dielo Neo-forum Latino-Slavonicum sa dokumentačne opiera i Historický slovník slovenského jazyka, ktorý adjektívum *borový* ako súčasť intrafrazematickej stavby jednotky opakovane (v rámci viacerých heslových statí)¹⁰ dokladá práve na príklade *nestogj za borowu ssussku* čerpanom z diela D. Sinapia-Horčíčku st. Vo vzťahu k „fige“ je Nový trh latinsko-slovenský, žiaľ, nepreukazný (príklady s komponentom *figa* neobsahuje), výrečnejšie je v tomto smere Zátureckého dielo. A v ňom oproti (adjektívno)atributívnej šuške (*Dostaneš šušku borovú*) stojí výlučne (adjektívno)bezatributívna figa: *Dostaneš figu* (i *Dostal figu*), *Figu tebe*, *Ukázal mu figu*.¹¹ A ak sa v tomto parciálnom dokumentačnom obraze vyberieme významovou líniou „nič“, v ktorej sa zvyrazňuje synonymia prípadov typu *dostať figu* a *dostať šušku borovú*, javí sa, že z aspektu vzťahov *figu borovú* – *šušku borovú* došlo v prípadoch „figy borovej“ o atributívne rozšírenie kompozičnej štruktúry na podloží existujúceho atributívneho modelu uplatneného vo frazémach so substantívnym komponentom *šuška* (*dostať šušku borovú*, *nestáť za šušku borovú*...). Uplatnenie analógie atributívneho typu tak viedlo k špecifickej spájateľnosti slov *figa* a *borový*, ktorá nemala svoj predobraz v oblasti voľného syntaktického spájania a ktorých disjunktnosť tak zjednotila obraznú platnosť.¹² Významové zjednodušovanie, delimitáciu medzi priamym a obrazným

⁹ Aj v prípade A. P. Zátureckého vychádzame z digitalizovanej verzie (2011) jeho diela Slovenské prislovia, porekadlá, úslovja a hádanky, publikovaného vo vydavateľstve Tatran v roku 2005 (<https://zlatyfond.sme.sk/autor/42/Adolf-Peter-Zaturecky>).

¹⁰ Porov. prihniezdované adj. *borový*: heslo *bor*; *bôr*; *bora* (HSSJ, 1. zv., 1991); heslo *šiška*, *šuška* (HSSJ, 5. zv., 2000); heslo *stát*² (HSSJ, 5. zv., 2000).

¹¹ Obdobne i v Historickom slovníku slovenského jazyka, ktorý prípady s postponovaným či anteponovaným atribútom neuvádza: s odkazom na Kamaldulský slovník (1763) sa zaznamenáva príklad *fjk ukázati*, a to jednak ako lexikalizované spojenie (HSSJ, 1. zv., 1991, s. 356, heslo *figa*), jednak ako frazéma (HSSJ, 6. zv., 2005, s. 175, heslo *ukázať*).

¹² Aj v súčasnosti sú v komunikácii živé paralely sa uplatňujúce podoby s adjektívnym atribútom i bez adjektívneho atribútu, porov. príklady z webového korpusu: *No a keď nemáte sponzorov, lebo to nemáte veľké športové podujatie, kde sa môžete ukázať, tak máte figu borovú, a nie sponzorské príspevky. – Lenže bez toho by sme mali figu a žili v rozpadnutom byte.; ... a keď som ziadala vrátiť peniaze, figu som dostala. – Kto sa nesnaží, dostane figu borovú a nie motivačný príplatok.; Stačí keď nabudúce jednoducho ukážeme nezmyselnej vernostnej karte figu borovú. – Všetkým týmto požadovateľom ukázal pápež figu.; No i tak o mne vedia figu borovú, som na to príliš uzavretá a mlčanlivá aby o mne veľa vedeli. – O gotike som vtedy vedel figu, zato som sa vyznal v pudingoch.; Zooming je dosť veľký, ale neoplatí sa moc využívať, lebo vtedy vidíte figu borovú. – Prvú polovicu cesty Nórskom som bol sklamaný, keďže na priamom slnku som videl figu a v porovnaní s ostatnými zariadeniami bolo na tom Zumo 660 najhoršie.; Všetko čo napíše, stojí za figu borovú. – Čo sa týka môjho behu, ten stál opäť za figu, ale bol aspoň trochu lepší ako v sobotu.*

významom napokon nachádzame aj v zbierke A. P. Zátureckého v príklade *Kúpim ti figu bez chuti!* V ňom genitívny atribút *bez chuti* – v kontexte existujúceho voľného syntaktického spojenia *kúpiť figu* (= kúpiť ovocie s delikátnou chuťou) a transpozície do sféry obrazného vyjadrovania *kúpiť figu* (= nič nekúpiť) – zjednotňuje konotačné vyznenie.

3. OD GESTA K POSUNKU

Pristavme sa ešte bližšie pri interpretačnom rozmere – v predchádzajúcej časti spomenutého – palca vstrčeného medzi ukazovák a prostredník. Táto problematika je pre nás v tejto časti zaujímavá z dvoch odlišných hľadísk. Zatiaľ čo v rámci prvého hľadiska ide vo svojej podstate o nadviazanie na interpretáciu znakovkej hodnoty príslušného gesta a v tejto časti vloženie do internacionálneho rozmeru odlišných kultúrno-jazykových spoločenstiev (kultúrno-jazyková interpretačná podmienenosť gesta), pri druhom hľadáisku ostávame v slovenskom kultúrno-jazykovom prostredí. To, čo sa však v tomto prostredí mení, je systém znakov a komunita, ktorá príslušný systém znakov využíva: od gesta ako parajazykového prostriedku neverbálnej komunikácie sa dostávame k posunkovi ako vizuálno-motorickému prostriedku verbálnej (no nezvukovej) komunikácie, k prostriedku slovenského posunkového jazyka, ktorý využíva komunita nepočujúcich osôb.

Začnime prvým hľadáiskom, ktoré má vo vzťahu k téme nášho príspevku logické súvislostné prepojenie: súvisí totiž s interpretáciou príslušného gesta, s konvencionalizáciou jeho znakovkej hodnoty – a tá je, ako je známe, kultúrne podmienená. Ambivalentnosť interpretácie príslušného gesta zhrňujúco približuje V. I. Koval' (2013, s. 34) konštatovaním, že na jednej strane ide o urážlivé gesto s obscénnou sémantikou,¹³ no na druhej strane patrí do skupiny gest, v ktorých sa symbolom genitálií a súložu pripisuje schopnosť odohnať nebezpečenstvo [apotropajný výklad pôvodného významu tohto gesta ako gesta magickej ochrany nachádzame aj u V. Machka (1957, s. 58 – heslo *cíb*)]. V týchto súvislostiach príspevky venujúce sa kultúrnym rozdielom v neverbálnej komunikácii na kultúrne podmienenú rozdielnosť znakovkej hodnoty tohto gesta v komunikačných spoločenstvách explicitne upozorňujú, porov. napr. „*U nás pomerne neškodná figa borová znamená v Turecku, Rusku či Austrálii hrubú urážku. Naopak, v Brazílii sa ľudia týmto gestom chránia pred zlými silami a veria, že prináša šťastie.*“¹⁴

To druhé hľadáisko s témou figy borovej a jej gestickým východiskom či frazeologickou obraznosťou nesúvisí – privádza nás totiž k slovenskému posunkovému jazyku, v ktorom sa palec vstrčený medzi ukazovák a prostredník ako súčasť jedno-

¹³ Bližšie o geste a jeho interpretácii pozri v príspevku R. Sehnala (2020, s. 367).

¹⁴ Citované z príspevku *Kultúrne rozdiely v neverbálnej komunikácii* prístupnom na webovej stránke Lexika, preklady a tlmočenie (<https://www.lexika.sk/>).

ručnej prstovej abecedy interpretuje ako písmeno *f*. V tomto prípade sa od gesta dostávame k posunkovi ako jednotke slovenského posunkového jazyka¹⁵ a od neverbálnej komunikácie ku komunikácii verbálnej.¹⁶

Posunkový rozmer tzv. figy borovej sa u nás mediálne zvýraznil v podmienkach pandemickej situácie, v rámci ktorej – v snahe o čo najširšiu prístupnosť k informáciám o aktuálnom dianí a vládnych rozhodnutiach – sa pristúpilo pri tlačových besedách vlády/ministerstiev sprostredkovaných audiovizuálnymi médiami k ich tlmočeniu pre nepočujúcich divákov. Počujúci diváci prijali tlmočenie do slovenského posunkového jazyka ako isté novum, ktoré podnietilo ich zvedavosť na špecifiká posunkového jazyka. Ako percipienty mimoriadne atraktívna sa ukázala otázka tlmočenia priezvisk politikov. Medializované vysvetlenia tlmočníkov spojené s konkrétnymi príkladmi posunkov vzťahujúcimi sa na priezviská našich i zahraničných politikov¹⁷ vyvolali u čitateľov/divákov bez dovtedajšieho kontaktu s posunkovým jazykom v konkrétnych prípadoch aj osobitý percepčný ohlas. V tomto kontexte možno spomenúť práve posunok zodpovedajúci v systéme jednoručnej prstovej abecedy písmenu *f*, prostredníctvom ktorého nepočujúci antroponymicky (priezvisko-vo) identifikujú jedného zo slovenských politikov. U značnej časti slovenskej populácie žartovný prístup vyplynul z percepčnej interferencie prostriedkov dvoch systémov: vizuálno-motorického prostriedku posunkového jazyka (systém verbálnej komunikácie; neutrálnosť, bezpríznakovosť) a gestického parajazykového prostriedku (systém neverbálnej komunikácie; expresívnosť, príznakovosť). Aspekt neutrálnosti

¹⁵ Odborná literatúra charakterizuje posunkový jazyk ako jazyk vizuálno-motorický. Počujúca laická verejnosť ho zvykne považovať za súčasť neverbálnej komunikácie (porov. Arvensisová, 2013, s. 103). Podľa slovenskej legislatívy (zákon o posunkovej reči nepočujúcich osôb č. 149/1995 Z. z. v znení č. 151/2017. Z. z. – § 3, ods. 3) je slovenský posunkový jazyk „prírodný jazyk komunity nepočujúcich osôb, ktorý je tvorený špecifickými vizuálno-pohybovými prostriedkami, medzi ktoré patrí tvar rúk, ich pozícia a pohyb, mimika, pozícia a pohyb hlavy a hornej časti trupu. Slovenský posunkový jazyk má základné vlastnosti jazyka, je verbálny nezvukový jazykový systém s vlastnou gramatikou a inventárom posunkov. Jednotkou slovenského posunkového jazyka je posunok“.

¹⁶ Porov. v tejto súvislosti odpoveď na portáli o kultúre nepočujúcich (mýty a fakty posunkového jazyka) na otázku: „Sú posunky posunkového jazyka gestami?“ „Nie. Gestá patria medzi neverbálnu komunikáciu, posunky patria medzi verbálnu komunikáciu. Posunok oproti gestu je analyzovateľný na tri menšie časti: tvar ruky/rúk, miesto artikulácie a pohyb ruky/rúk. Skúste vyjadriť gestami abstraktný pojem – kategória. Posunom to zaiste dokážeme“ (<https://nepocujuci.sk/sk/myty-fakty-posunkoveho-jazyka>).

¹⁷ Uvádzame niekoľko príkladov zo slovenskej politickej scény: „Aj priezviská politikov dostávajú svoje posunky, buď podľa významu, alebo podľa nejakej charakteristickej črty či činnosti človeka. Figa borová napríklad prischla Robertovi Ficovi, pretože tak sa v posunkovej reči ukazuje inicializované písmeno F. Richard Sulík sa ukazuje ako Superman – jedna ruka ide vyššie, druhá, naopak, nižšie, ako keď chcete letieť ako komiksový hrdina. Je to preto, že Sulík sa v tomto kostýme ukázal na párty. Kollár sa ukazuje ako koleso a pani prezidentka Čaputová má posunok znázorňujúci pohodlné tapkanie kačky vo vode“ (<https://sarm.pluska.sk/pribehy/tlmočnícka-posunkoveho-jazyka-eva-soltysova-preco-musim-nosit-praci-cierne-saty>).

viažuci sa na systém posunkového jazyka verzus aspekt expresívnosti, ktorý sa aktualizuje pri sémantickej interpretácii gestického parajazykového prostriedku, napokon zreteľne vystihujú konštatovania E. Šoltýsovej a B. Randuškovvej, tlmočníčok do posunkového jazyka: „*Pre mňa bol smiešny posunok Roberta Fica, ktorý sa ukazuje ako figa (borová), lebo tak sa aj ukazuje písmeno f*“. *Pre nepočujúcich je tento posunok však úplne normálny.*“; „*Tá figa borová je vlastne písmeno F v jednoručnej prstovej abecede. Nie je to myslené ako nadávka, ale je to iniciál jeho priezviska.*“¹⁸

4. FIGU BOROVÚ VERZUS FIGA BOROVÁ VO WEBOVOM KORPUSE SNK

„*A čo za tú prácu dostal? Figa borovú!*“ – „*Za prácu – figa borová.*“

Citátové úryvky, ktoré príkladovo uplatňujeme pri vstupe do tejto podčasti, vystihujú, že sa dostávame k javu, ktorý v tejto štúdii osobitne reflektujeme. Tým je otázka vzájomného vzťahu frazeologických foriem *figu borovú* vs. *figa borová*,¹⁹ predstavená na materiáli webového korpusu SNK a vo vzťahu k slovníkovým i ďalším lingvistickým prácam, ktoré sa k príslušnej problematike vyslovujú.

Pre vytváraný obraz je osožné začať konštrukčným klasifikačným hľadiskom. S registráciou sledovaného výraziva sa v slovenských slovníkoch stretávame v rámci vyčlenenia dvoch konštrukčných typov. V prvom prípade ide o frazému *figu borovú*²⁰ – frazému so stavbou *neslovesnej determinatívnej syntagmy*; v druhom prípade sú to frazémy so stavbou *slovesnej syntagmy*, v ktorých *figu borovú* vystupuje ako ich menná zložka (frazémy s vyjadrením závislosti väzbou: *mať, dostať, dať figu borovú, ukázať figu borovú*).

Ako je známe, s frazémou so stavbou atributívnej determinatívnej syntagmy *figu borovú* sa spája istý okruh reštrikcií morfosyntaktického typu. Ide najmä o limitáciu v kategórii čísla i pádu – odborná literatúra ju radí do okruhu frazém, ktoré sa vyskytujú v jedinom tvare, t. j. k frazémam s najvyššou mierou morfológického (paradigmatického) obmedzenia (porov. napr. Mlacek, 2007b, s. 34 – 36; Ološtiak – Ivanová, 2013, s. 165). Korpus slovenských textov dostupných na webe však realizačne potvrdzuje nielen uplatnenie akuzatívneho *figu borovú*, ale aj nominatívneho *figa borová*. Z príkladov: *Si možno myslíte jaký mám je bezstarostný život ale figa borová.*; *Povedal som si – aký problém, za chvíľu to bude hotové... Figa borová,*

¹⁸ Citované z rozhovorov s E. Šoltýsovou (<https://nepocujuci.sk/sk/node/298>) a B. Randuškovou (<https://nepocujuci.sk/sk/node/306>).

¹⁹ V intenciách cieľa štúdie spresňujeme, že v tejto časti sa nezaobráme frazémami obsahujúcimi vo svojej intrafrazematickej stavbe predložkový akuzatívny tvar *za figu borovú, na figu borovú* (napr. *stáť za figu borovú, byť na figu borovú*).

²⁰ Porov. *figu drevenú (borovú)* (Smiešková, 1988, s. 57), *figu drevenú* (SSSJ, 2006, heslo *drevený*), *figu/šušku borovú* (SSSJ, 2006, heslo *borový*), *figu (šušku) borovú* (SSJ, 1959, heslo *borový*), *figu (borovú, drevenú)* (SSJ, 1959, heslo *figa*), *figu, šušku borovú* (KSSJ, 2003, heslo *borový*).

notebook sa po vyše 20 rokoch rozhodol odporúčať do kremikového neba...; ... a peniaze VUC-ky sa využívali inde napr. na Led. Rovniach sa kúpil kruháč a Púchovu sa ušla figa drevená.; Nám ostatným zostala figa borová.; Výlovila som si spomedzi množstva škatuliek vždy akurát takú, v ktorej bola figa borová.; Ja by som vyskúšal experiment či by sa tieto vzťahové problémy vyriešili mávnutím čarovného prútika keby ste mali tie toľkokrát omieľané peniaze. Figa borová by sa vyriešila. Už prvotný pohľad napovedá, že v zachytených príkladoch sa za identitou formy (figa borová/drevená) skrývajú isté funkčno-sémantické i gramatické diferencie. Úvahy o prípadoch figa borová a ich vzťahu k lexikograficky zaznamenatej forme figu borovú preto začneme zacielením pozornosti jednak na sémantický rozmer frazémy figu borovú, jednak na jej morfológickú (slovnodruhovú) a syntaktickú (vetnočlenskú) charakteristiku.

4.1. Z MORFOSYNTAKTICKÝCH A FUNKČNO-SÉMANTICKÝCH CHARAKTERISTÍK VÝRAZU *FIGU BOROVÚ*

Frazéma *figu borovú* sa predstavuje ako negátor, ako frazeologický jazykový prostriedok negácie²¹ (bližšie Smiešková, 1976). Pri jej sémantickej charakteristike slovníky zachytávajú zdôrazňovanie s významom „vôbec nie, vôbec nič“, zvyčajne však bez osobitnej diferenciácie významovej štruktúry.²² Rozčlenenie významovej škály v rámci lexikografického spracovania nachádzame v najnovšom Slovníku súčasného slovenského jazyka (2006, heslo *drevený*), ktorý pri frazéme rozlišuje medzi lexiou *nič, vôbec nič* (s exemplifikáciou *figu drevenú vieš*) a lexiou *vôbec nie* (s doplnením: *zdôrazňuje zápor; odmietanie, s príkladom figu drevenú sa bude starať*). Dodajme, že významová dvojjaspektovosť frazémy je prepojená s rozdielnosťou jej morfosyntaktických charakteristík.

Sémantický rozmer *vôbec nie* sa morfológicky spája s časticovou povahou frazeologického výrazu (hodnotiaca popieracia častica; napr. *Figu borovú sa tešia.; Figa borovú sa vrátim.; Figa borovú mi dobre platia.; Figa borovú si vážite divákov.; Na prvý pohľad to vyzerá jednoducho ale figu borovú, treba nájsť správny figel', či grif ako na to...; Teraz mi tiež daktori vravia, že jojo efekt a priberem spat, figu borovu, just nepriberem!!*), ktorý môže vystupovať aj v platnosti jednočlennej mennej vety (*Keď som sa pýtal predavača, načo tam je, odvetil vraj kvôli dekorácii. Figa chorvátsku borovú! Bobkový list je tam na odpudzovanie molí a červíkov.*). S ohľadom na uvedené sa v morfológických prácach pripúšťa prechodný status tejto jednotky, porov.: „*Niekoľko častíc je takých, o ktorých by sa dalo hovoriť ešte ako*

²¹ Na základe popieracej funkcie sa zaraďuje do súboru základných negačných prostriedkov (bližšie o základných negačných prostriedkoch v slovenčine pozri Pavlovič, 2012).

²² Porov. „vôbec nie, vôbec nič (zdôraznený zápor, odmietanie)“ (Smiešková, 1988, s. 57); „nič, vôbec nie“ (SSSJ, 2006, heslo *borový*); „výraz záporu“ (SSJ, 1959, heslo *figa*).

o prechodných útvaroch stojacich na hranici medzi kusou vetou a časticou. Ide o spojenia, ktorých základom je častica citovo zdôraznená prívlastkom, napr.: čerta – čerta starého, čerta rohatého, čerta strapatého, čerta vyplnutého...; figu – figu borovú, figu makovú, figu drevenú...“ (MSJ, 1966, s. 753).

V druhom prípade (sémantický rozmer *vôbec nič*) sa v kontextovom zapájaní frazémy *figu borovú* zvyrazňuje jej vetnočlenská platnosť: frazéma stojí pri tranzitívnych slovesách v objektovej pozícii, čo súvisí s pôvodnou substantívnou slovnodruhovou platnosťou jednotky *figa* a jej tvarovým zmeravením v akuzatívne, teda v objektovom páde (*Tiež sa zaviazal splácať úver v mesačných splátkach, ale zaplatil figu borovú.*; *Netrénované oko tam uvidí akurát tak figu borovú.*; *Ja učím figu borovú a ani neviem, ako sa mám tváriť.*; *A ak by sa to stalo, tak ty ubrániš figu borovú a nie svojich kamarátov a rodinu.*; *Tak som zistila, že keď mi ktosi z arabov niečo sľubuje a dodá k tomu „Tomorrow, inshallah“, môžem očakávať figu borovú.*).

Vybrané príklady nás privádzajú k otázke typického kontextu, v ktorom sa sledovaný výraz vyskytuje. Korpusový materiál dokladá jeho spájateľnosť najmä so slovesami patriacimi z hľadiska sémantickej klasifikácie²³ medzi verbá konverzné, recipiendi, posesívne, komunikačné, kognitívne a perцепčné. Najčastejšie pritom ide o slovesá *vedieť*, *mať*, *dostať*, *vidieť/uvidieť*, *dať* a *ukázať*.²⁴ Zvyčajnosť výskytu v týchto prípadoch preto smeruje k otázke, či ide len o zvyčajnosť, ustálenosť kontextového spájania, alebo či slovesný výraz z tohto zvyčajného, ustáleného kontextu možno považovať za zložku frazémy, za súčasť jej intrafrazematickej stavby. Hoci slovenská lexikografická prax slovesnú záležitosť vyhodnocuje nie vždy jednotne (a táto nejednotnosť sa prejavuje nielen v medzislovníkovom porovnaní, ale aj v rámci toho istého lexikografického diela²⁵), okrem slovesného komponentu *ukázať* (*ukázať niekomu figu* – porov. časť 2) sa za zložku frazeologického výrazu jednotiaco považuje slovesný komponent vyjadrujúci posesívny vzťah a jeho zmenu, t. j. popri

²³ Pri vymedzení sémantických tried vychádzame z Valenčného slovníka slovenských slovík na korpusovom základe (Ivanová a kol., 2014).

²⁴ Spomedzi ďalších slovík príkladovo uvádzame napr.:

- konverzné slovesá a verbá recipiendi: *dediť*, *kúpiť*, *ponúknuť*, *vyhrať*, *nadobudnúť*, *platiť/zaplatiť*;
- realizačné slovesá: *robiť*, *riešiť*, *brániť*, *očakávať*, *zahrať*, *sľubiť*, *nájsť*, *poslať*;
- kognitívne slovesá: *rozumieť*, *pamätať si*, *ovládať*, *dozvedieť sa*, *myslieť si*;
- perцепčné slovesá: *cítiť*, *počuť*, *pozrieť si*, *pozerať*;
- komunikačné slovesá: *povedať*, *písať/napísať*;
- manipulačné slovesá: *nieť/doniť/odniť/priniť*;
- kreatívne slovesá: *namerať*.

²⁵ Napr. Slovník slovenského jazyka (1959) spracúva frazému *figu borovú* v rámci hesla *borový* výlučne ako frazému s formou atributívnej syntagmy s uvedením dvoch príkladov reprezentujúcich jej typickú slovesnú spájateľnosť („napr. vieš, dostaneš ap.“). Pri hesle *figa* už repertoár frazém s komponentom *figa* (*borová*) rozširuje a okrem neslovesnej frazémy ako osobitné frazémy uvádza aj jednotky so stavbou slovesnej syntagmy: *mať*, *dať niekomu*, *dostať* (*drevenú, borovú*) *figu*; *ukázať* (*niekomu*) *figu*.

frazéme so stavbou neslovesnej syntagmy (*figu borovú*) slovníky zaznamenávajú aj frazémy *mať, dostať, dať niekomu figu (borovú)*, čiže frazémy so stavbou slovesnej syntagmy s vyjadrením závislosti akuzatívnou väzbou a s významom *vôbec nič*.

4.2 FIGA BOROVÁ NA MATERIÁLI WEBOVÉHO KORPUSU

Príslušné gramatické a funkčno-sémantické charakteristiky výrazu *figu borovú* nám umožňujú vrátiť sa k excerpovanému materiálu s výrazom *figa borová* a k jeho klasifikačnej analýze. V kontexte predstaveného možno najskôr poukázať na paralelné prípady *figu borovú* vs. *figa borová* fungujúce ako prostriedok zdôrazneného záporu (*vôbec nie*) v prípadoch typu: *Tento bol na internete označený ako horčicový, ale figu borovú, je to tmavšia slnečnicovo žltá.; Zvalím sa do postele, možno mi pomôže spánok. Figu borovú, je mi horšie.... // Si možno myslíte jaký mám je bezstarostný život ale figa borová.; Povedal som si – aký problém, za chvíľu to bude hotové... Figa borová, notebook sa po vyše 20 rokoch rozhodol odporúčať do kremikového neba...*²⁶

Ďalšie zaznamenané prípady sú už iného rázu: od sémantiky *vôbec nie* a častícového charakteru frazémy sa dostávame k prípadom s vetnočlenskou platnosťou a k sémantike *vôbec nič*. O pár riadkov vyššie sme uviedli, že pre spojenie *figu borovú* s týmto významom je typická spájateľnosť s tranzitívnymi slovesami istých sémantických skupín v objektovej väzobnej pozícii. Spájateľnosť so slovesami subjektovo-objektového typu v syntaktickej štruktúre vety utvára možnosť permutácie participantov, ktorej výsledkom je reflexívny transformát (reflexívne pasívum), porov. *Je to pro forma riešenie kedy si povieme, pobúchame sa po hrudi, ako sme nejaký problém vyriešili, ale figu borovú vyriešime. // Ja by som vyskúšal experiment či by sa tieto vzťahové problémy vyriešili mávnutím čarovného prútika keby ste mali tie toľkokrát omieľané peniaze. Figa borová by sa vyriešila.* Prípady, v ktorých spojenie *figa borová* figuruje v syntaktickej štruktúre vety v pozícii subjektu ako výsledok permutácie agensa a paciensa, sú pomerne zriedkavé. Vo webovom materiáli sme okrem uvedeného príkladu zaregistrovali len nasledujúce prípady tohto typu: *Ako potom dať priestor tým, ktorí by mali tvoriť a tvoriť aj v rámci tradičnej ľudovej kultúry, keď však načo. Každých päť rokov im dajme súťaž nech sa porovnávajú. Potom sa bude tvoriť figa borová.; ... odhlučnenie, ktoré bude stáť kopu peňazí a odhluční sa figa borová.*

²⁶ Z ďalších príkladov napr.:

- *Čo by sme dali za to, že sa ráno zobudíme a svieti slnko. Figa borová – prší, alebo sneží...; Figa borová drevená, milá Slovač moja, riadne s Vami tí červení vybabrávajú, to už nepoužívate ani vlastný rozum?*
- *Figu borovú, komerčné televízie sú asi presvedčené, že ak niečo stojí za videnie, oni to na svojich obrazovkách odprezentujú dostatočne zaujímavo, kam by ste sa trepali.; Nieko tu napísal že táto vláda je odborná no tak veľkú figu borovú.*

Zaznamenané prípady reprezentujú aj kontextovú spájatelnosť so slovesami, pri ktorých väzobné doplnenie s akuzatívom nie je súčasťou ich valenčnej štruktúry, a tak uplatnenie akuzatívnej podoby frázemy nie je realizovateľné. Komunikanti preto v takýchto prípadoch siahajú po nominatívnej podobe, porov. ... *a peniaze VUC-ky sa využívali inde napr. na Led. Rovniach sa kúpil kruháč a Púchovu sa ušla figa drevenná.; Nam ostatným zostala figa borová.; Vylavila som si spomedzi množstva škatuliek vždy akurát takú, v ktorej bola figa borová.; Kresťan, ktorý neverí vo vzkriesenie (...), je ako pásavka zemiaková požierajúca zemiakovú vnať, mysliac si, že plod – zemiak, tam pod zemou je figa borová.; Samozrejme, stala sa figa borová.* Nominatívna podoba s vetnočlenskou platnosťou subjektu umožňuje jej uplatnenie nielen v prípade autosémantických, ale aj synsémantických slovies: *Len sporte sporte a my majitelia na vás nezabudneme odmenou pre vašich dedičov bude figa aj keď iba borová peniaze im netreba oni predsa nemiňajú toľko ako my majitelia!!!*

Napokon spomeňme ešte jeden v materiáli zaregistrovaný prípad. Tu sa dostávame už k frázeme s významom „niekoho (mňa, teba..., nikoho iného...) sa to netýka“, ktorej komponentovou súčasťou je aj nami sledovaná *figa borová* v jej sémantickom rozmere *nič* (porov. i *mňa, teba, jeho..., nikoho do toho nič*; resp. *mňa, teba, jeho... nikoho do toho nič nie je*). Ako príklady dokumentujú, *figu borovú* i *figa borová* vystupujú ako uzuálne ustálená súčasť zloženia frázemy *mňa, teba... (niekoho) je do toho figu borovú/figa borová*:

- *Či ja si ten tovar kúpim v Bardejove, alebo si ho dám dokonca poslať z Čiech, prípadne zo Šamorína, tak Vás do toho (pardón za výraz), figu borovú.; ... na čo má, prirodzene právo, je to ich súkromná vec a nás, teda zvyšok Slovenska, je do toho figu borovú.*
- *... dala som mu jednoduché otázky na ktoré ma miesto odpovedí zasypal urážkami, a že do môjho mena je ho figa borová.; Teba je figa borová do toho, ako teta volila a že je z Jahnátka nadšená.; Ak sú to prachy bude vymenená za inú zlatokopku a ak je to láska tak je každého figa borová do toho aký je vekový rozdiel medzi nimi.*

5. ZÁVEREČNÝ PREHLAD

Pohľad vytváraný na korpusovom materiáli (web-4.0) možno uzavrieť konštatovaním, že v emocionálnejšie ladených textoch svoje uplatnenie nachádza nielen výraz *figu borovú*, ale aj *figa borová*. Realizačné príklady ukazujú, že prípady *figa borová* treba posudzovať v istej funkčno-sémantickej a morfosyntaktickej diferencovanosti.

- 1) V prípade paralelných výskytov typu *Figa borová – také ľahké to nie je // Figu borovú, to sa tiež neráta* sa ako relevantný javí časticový slovnodruhový charakter a časticové správanie tohto frazeologického výraziva, ktoré sa z funkč-

ného hľadiska zaraďuje medzi expresívno-hodnotiace prostriedky, „pomocou ktorých podávateľ aktualizuje, subjektívne odtieňuje svoj vzťah k obsahu výpovede alebo jej časti“ (Findra, 2014, s. 117).

- 2) V ďalšej skupine prípadov sa z morfosyntaktického hľadiska ako relevantná ukazuje vetnočlenská platnosť frazeologického výrazu a z funkčno-sémantického hľadiska sémantický rozmer *vôbec nič*. Touto sémantikou frazéma vstupuje do synonymického vzťahu s vymedzovacím popieracím zámenom *nič*, ktoré „negatívne vymedzuje kvantitu, popiera jestvovanie vecí al. javov v akomkoľvek množstve“ (SSSJ, 2006, heslo *nič*) a ktoré sa vyskytuje v záporných vetách (*nič nedosiahli, nič nevyriešila, nič nenašiel...*). Na rozdiel od týchto prípadov frazeologický výraz umožňuje vyjadriť negáciu kladnou formou (*dosiahnuť, vyriešiť, nájsť figu borovú* = *nič nedosiahnuť, nevyriešiť, nenájsť*) a do prejavov vnáša obraznosť spojenú s istým stupňom expresívnosti. V sledovanej línii možno rozlíšiť dva prípady:
 - a) Prípady typu *Figa borová by sa vyriešila* súvisia s morfosyntaktickou kategóriou genus verbi – nominatívna *figa borová* v subjektivej pozícii je výsledkom gramatickej transformácie východiskovej konštrukcie [*Figu borovú by (sme) vyriešili.*] prostredníctvom gramatickej reflexivizácie. Frazéma *figu borovú* vystupujúca v intenčnej a valenčnej štruktúre východiskovej konštrukcie ako paciens v objektivej vetnočlenskej pozícii deagentizáciou, depacientizáciou a pasivizáciou zaujíma vetnočlenskú pozíciu subjektu vo svojej realizačnej podobe *figa borová* (uplatnenie paradigmatickej formy frazémy).
 - b) V prípadoch typu *Púchovu sa ušla figa drevená* v subjektivej pozícii sa vyskytujúca *figa borová/drevená* nie je výsledkom morfosyntaktickej transformácie štruktúry vety. Príklady tohto typu dosvedčujú dispozičnosť a uzuálnu ustálenosť nielen akuzatívnej formy *figu borovú/drevenú*, ale aj nominatívnej formy *figa borová/drevená*, a to v reláciách ich diferencovanej vetnočlenskej platnosti v rámci vetného zapojenia: objekt vs. subjekt. Keďže nominatívna forma disponuje subjektovou vetnočlenskou predispozíciou, uplatnenie nachádza v okruhu sloviac, pri ktorých vetnočlensky objektová akuzatívna forma nie je realizovateľná, porov. napr. *Podotkol, že ako predseda vlády nadobudol „figu borovú“*. // *Púchovu sa ušla figa drevená*.
- 3) V poslednom okruhu prípadov vystupuje *figu borovú/figa borová* ako súčasť intrafrazematickej stavby frazémy *mňa, teba... (niekoho) je do toho figu borovú/figa borová* s významom „niekoho (mňa, teba..., nikoho iného) sa to netýka“. V tomto prípade nejde o morfosyntaktickú a funkčno-sémantickú podmienenosť, lež o morfológickú variantnosť: môžeme hovoriť o dvoch podobách

tejto frazémy, ktorá vo svojom komponentovom zložení reflektuje akuzatívnu i nominatívnu dispozičnú formu sledovaného výraziva – porov. *Ona vie prečo to robí, určite má na to svoje dôvody a nás je do toho akurát tak figa borová. // ... je to ich súkromná vec a nás, teda zvyšok Slovenska, je do toho figu borovú.*

Literatúra

- ARVENSISOVÁ, Marika: Neverbálne prostriedky komunikácie nepočujúcich a ich špecifiká. In: Motus in verbo, 2013, roč. 2, č. 2, s. 103 – 111. Dostupné na: <http://www.motus.umb.sk/archiv/1>.
- DOLNÍK, Juraj: Princíp iracionality vo frazéme. In: Frazeologické štúdie. V. Eds. D. Baláková – P. Ďurčo. Ružomberok: Filozofická fakulta Katolíckej univerzity 2007, s. 58 – 69.
- FINDRA, Ján: Štylistika súčasnej slovenčiny. Martin: Osveta 2013. 319 s.
- Historický slovník slovenského jazyka. A – J. [1. zv.]. Red. M. Majtán et al. Bratislava: Veda 1991. 535 s.
- Historický slovník slovenského jazyka. R – rab. Š – švrkotat'. [5. zv.]. Red. M. Majtán – R. Kuchar – J. Skladaná. Bratislava: Veda 2000. 692 s.
- Historický slovník slovenského jazyka. T – V. [6. zv.] Red. M. Majtán – R. Kuchar – J. Skladaná. Bratislava: Veda 2005. 700 s.
- IVANOVÁ, Martina a kol.: Valenčný slovník slovenských slovies na korpusovom základe. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2014. 534 s.
- KARČOVÁ, Agáta: Postpozícia nerozvitého zhodného atribútu (výskum na báze Slovenského národného korpusu a českého korpusu ORWELL. In: Gramatika a korpus 2012 – Grammar and Corpora 2012. Hradec Králové: Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové 2013, s. 1 – 13. Dostupný na: <http://www.ujc.cas.cz/veda-vyzkum/vyzkum/gramatika-a-korpus/proceedings-2012/proceedings-gac-2012.html>.
- KOVAL, Vladimír Ivanovič: Slavianskaja etnofrazeologija: i etnografija, i lingvistika. In: Nationales und Internationales in der slawischen Phraseologie. Eds. H. Walter – V. M. Mokienko. Greifswald: Ernst-Moritz-Arndt-Universität 2013, s. 32 – 36.
- KRÁLIK, Ľubomír: Stručný etymologický slovník slovenčiny. Bratislava: Veda 2015. 704 s.
- Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4. vyd. Bratislava: Veda 2003. 985 s. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/kssj_4.html.
- MACHEK, Václav: Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha: Československá akademie věd 1957. 628 s.
- MLACEK, Jozef: Slovo vo frazeológii. In: Mlacek, J.: Štúdie a state o frazeológii. Ružomberok – Filozofická fakulta Katolíckej univerzity 2007a, s. 73 – 97.
- MLACEK, Jozef: Tvary a tváre frazém v slovenčine. Bratislava: Stimul 2007b. 159 s.
- MLACEK, Jozef: Lexika vo frazeológii. In: Philologica. Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, 1988, roč. 37. Red. J. Dolník. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1990, s. 67 – 89.
- OLOŠTIAK, Martin – IVANOVÁ, Martina: Kapitoly z lexikológie (lexikálna syntagmatika a viacslovné pomenovania). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2013. 251 s.
- PAVLOVIČ, Jozef: Syntax slovenského jazyka II. Trnava: Pedagogická fakulta Trnavskej univerzity 2012. 65 s. Dostupné na: <https://pdf.truni.sk/e-ucebnice/pavlovic/syntax-2>.
- RUŽIČKA, Jozef a kol.: Morfológia slovenského jazyka. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1966. 896 s.
- SEHNAL, Roman: Talianizmy v slovenčine a vo svetových jazykoch. In: Slovenská reč, 2020, roč. 85, č. 3, s. 361 – 369.
- SINAPIUS-HORČIČKA ST., Daniel: Neo-Forum Latino-Slavonicum. Bratislava: Tatran 1988. 272 s. Dostupné na: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1106/Sinapius-Horcieckast_Neo-forum-Latino-Slavonicum-Novy-trh-latinsko-slovensky.

- SKLADANÁ, Jana: Frazelogický fond slovenčiny v predpisovnom období. Bratislava: Veda 1993. 176 s.
- Slovník cudzích slov (akademický). Eds. Ľ. Balážová – J. Bosák. 2. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. 1054 s. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/slovník_cudzich_slov_2005.html.
- Slovník slovenského jazyka. A – K. [1. zv.]. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied 1959. 815 s. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html.
- Slovník súčasného slovenského jazyka. A – G. [1. zv.]. Hl. red. K. Buzássyová – A. Jarošová. Bratislava: Veda 2006. 1134 s. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/pub_ssj.html.
- Slovník slovenských nárečí. A – K. [1. zv.]. Hl. red. I. Ripka. Bratislava: Veda 1994. 936 s.
- SMIEŠKOVÁ, Elena: Vyjadrenie nesúhlasu, odmietania frazeologickými prostriedkami. Kultúra slova, 1976, roč. 10, č. 8, s. 260 – 263.
- SMIEŠKOVÁ, Elena: Malý frazeologický slovník. 4. vyd. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1988. 272 s.
- Zákon č. 149/1995 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o posunkovej reči nepočujúcich osôb (v znení č. 151/2017 Z. z.)
- ZÁTURECKÝ, Adolf Peter: Slovenské prislovia, porekadlá, úslovia a hádanky. Bratislava: Tatran 2005. 812 s. Dostupné na: <https://zlatyfond.sme.sk/autor/42/Adolf-Peter-Zaturecky>.

Internetové zdroje

- Slovenský národný korpus – web-4.0. Bratislava: Slovenský jazykovedný ústav SAV 2018. Dostupný na: <http://korpus.juls.savba.sk> [cit. 18. 1. 2021].
- JazykovaPoradna.sk. Dostupné na: <https://jazykovaporadna.sme.sk/q/617/> [cit. 18. 1. 2021].
- Kultúrne rozdiely v neverbálnej komunikácii. Dostupné na: <https://www.lexika.sk/blog/kulturne-rozdiely-v-neverbalnej-komunikacii/> [cit. 18. 1. 2021].
- Tlmočí do posunkového jazyka: Sulika ukazujeme ako supermana, Ficov posunok pobavil aj mňa (video). Eva Šoltysová v rozhovore o problémoch nepočujúcich, ale aj o tlmočení politikov. Dostupné na: <https://nepocujuci.sk/sk/node/298> [cit. 18. 1. 2021].
- Tlmočníčka do posunkového jazyka: Keď ma tlačí štít, viem, že tlačovka trvá viac ako hodinu. Dostupné na <https://nepocujuci.sk/sk/node/306> [cit. 18. 1. 2021].
- Tlmočníčka posunkového jazyka Eva Šoltysová: Prečo musím nosiť v práci čierne šaty. Dostupné na <https://sarm.pluska.sk/pribehy/tlmoecnicka-posunkoveho-jazyka-eva-soltysova-preco-musim-nosit-praci-cierne-saty> [cit. 18. 1. 2021].
- Vojtechovský, Roman: Mýty a fakty posunkového jazyka. Dostupné na: <https://nepocujuci.sk/sk/myty-fakty-posunkoveho-jazyka> [cit. 15. 1. 2021].
- Figa borová v podaní Igora Matoviča. Stĺpček Jakuba Fila. Dostupné na: <https://komentare.sme.sk/c/22540675/figa-borova-v-podani-igora-matovica.html> [cit. 15. 1. 2021].
- Figu borovú máme, je to cesta do pekla, kritizuje Matovič pandemický plán Sulika. Dostupné na: <https://www.webnoviny.sk/figu-borovu-mame-je-to-cesta-do-pekla-kritizuje-matovic-pandemicky-plan-sulika/> [cit. 15. 1. 2021].
- Matovič nazval Sulika malým deckom: Máme FIGU borovú! Jeho plán je cestou do pekla. Dostupné na: <https://www.dnes24.sk/matovic-nazval-sulika-malym-deckom-mame-figu-borovu-jeho-plan-je-cestou-do-pekla-376188> [cit. 15. 1. 2021].
- Matovičov plán pre školy. Pre neprajníkov figa borová. Dostupné na: <https://tv.pravda.sk/relacie/spravodajstvo/epizoda/5488-matovicov-plan-pre-skoly-pre-neprajnikov-figa-borova> [cit. 15. 1. 2021].
- Premiér Matovič ukázal figu borovú svojim kritikom, ktorým sa nepáči prednostné otváranie školy jeho dcér. Dostupné na: <http://www.netky.sk/clanok/premier-matovic-ukazal-figu-borovu-svojim-kritikom-ktorym-sa-nepaci-prednostne-otvaranie-skoly-jeho-dcer> [cit. 15. 1. 2021].